

הרהורים על ספרות המלחמה הגרמנית

זמן לא רב יחסית לאחר גמר מלחמת 1939—1945 החלו מופיעים פרסומי המטות הראשונים של מעצמות־הברית על המלחמה נגד מעצמות־ה"ציר". בעקבות המסמכים הרשמיים האלה פורסמו ע"י מצביאים גדולים שונים (אייזנהאור, ברדלי, מונטגומרי, פטון, ועוד) — זכרונות, יומנים והרריות על המלחמה, שיש לראותם כתרומה בעלת חשיבות יתרה לקידום המחקר על מלחמת־העולם השנייה.

חוקר מדע־המלחמה יכול, איפוא, עתה, לבסס את מחקרו על חומר זה. ברם, מחקר זה יתאחד־צדדי, הואיל והוא מטפל רק בפעילות־המלחמה של מעצמות־הברית, מבלי לתת אפשרות מספקת להכיר את הצד השני, כלומר את דרכי הנהלת־המלחמה של מעצמות־ה"ציר". אמנם, המקורות הללו מכילים גם את הערכות המצב של האויב, וציון הקיום הכלליים של ניהול המלחמה על־ידי. אך גם אם נקבל את ההנחה, שהערכות־המצב של האויב, הכלולות בספרים אלה, הן בדרך כלל נכונות, הרי אין בכל זאת להתעלם מהעובדה שהערכות אלה — ותפירתם וגישתם של בעלי הספרים — היו בכל זאת, בהכרח, חור־צדדיים. תפיסת הענינים אמנם מבוססת אצלם על הניתוח האובייקטיבי של המצב; אבל, כפי שהוכרנו לעיל, לא באה בה לידי גילוי נקודת־מבטו של האויב (מעצמות ה"ציר"), זו המיוחדת לו, והמאלפת בתוקף ייחודה זה, ובתוקף אותם ביסוסים ובירורים שרק אויב זה בעצמו יכול לתתם.

אופן ניהול המלחמה של מעצמות הציר, צורת הלחימה ואורחותיה, והסיבות שגרמו לפעולות ומבצעים מסוימים — כל אלה העסיקו את מוחות המצביאים של מעצמות־הברית, ושימשו כר נרחב לכל מיני השערות וניחושים. אבל לא המיד הוסקו מגורמים אלה המסקנות הנכונות; וזאת במידה רבה מחמת המחסור בחומר העובדתי, המסביר והמנמק, המקורי.

בעל השורות האלו אינו יודע אם בגרמניה המערבית או המזרחית הולכים ונכתבים בימים אלה תולדות מלחמתו של היטלר, אך, עכ"פ, דבר אחד הוא בטוח: אם עושים עכשיו כדבר הזה — הרי אין תולדות־מלחמה כאלה יכיר לים כלל לשקף תמונה שלמה; כי הרבה מן המקורי ורבי־הערך אבד והושמד בכונה, בשעת מיגורו הסופי של הצבא הגרמני. ומשום כך יש ליחס חשיבות מיוחדת לפרסומיהם של הגנרלים הגרמנים, פרסומים שדוקא הולכים ומתרבים כעת — היות ומאפשרים הם לנו לקבל את

התמונה גם לפי תפיסת הצד האחר — וע"י כך להשלים את המחקר על "מלחמת־היטלר".

ואם ברצוני לתת כאן, בקיום קצרים, את תוכנם של פרסומים אלו, אין מתכוון לזכרונות החיילים־הלוחמים שמטבע הדברים נוטים לעודד את רוח הגבורה הגרמנית — אלא לספרים שנכתבו ע"י קציני המטה־הכללי הגרמני. בשל תפקידים שמילאו, יכלו קצינים אלה לדון על המצב מנקודת־מבט גבוהה יותר, ועל יסוד זה לבסס (ולהבטיח) את השקפותיהם האישיות על הנושא הנידון.

רוב הפרסומים הללו הופיעו בשפה הגרמנית בלבד, ומשום כך ניתנים הם לקריאה רק לחלק אחד של המעוניינים. הדברים אמורים כאן בנוגע לספריהם של הגנרלים גודריאן, שפיידל, וסטפאנהלן, הויזינגר, ולתולדות המטה־הכללי הגרמני שנכתבו ע"י דבניץ, ההיסטוריון לשעבר של המטה־הכללי הגרמני.

מעל לכל יש לציין, שאיפתם של כל המחברים היא להצדיק ולזכות את המטה־הכללי הגרמני אחרי התבוסה. כשם שאחרי מלחמת־העולם הראשונה הופצה האגדה של "הפגיון בגב" (כלומר: "הסתת האוכלוסייה כנגד הצבא, ע"י הקומוניסטים והסוציאליסטים היהודים") — אשר "גרם לתבוסת הצבא הגרמני" — כן גם כעת מנסים הגנרלים הגרמנים לתלות את הקולר בהיטלר, ובאורח המלחמה כפי שהתנהל על ידו; וע"י כך להסביר את תמונת ההתנגדות הגרמנית.

אף־על־פי שהגנרלים נבדלים ושונים איש מרעהו בהנמקותיהם ההשקפותיהם, הכל לפי יחסם וגישתם האישית להיטלר ואל "המפלגה" — הולכת ומבצבצת מתוך דבריהם ההסברה העיקרית הבאה של התבוסה, שמבחינה מקצועית אין אמנם לסלקה במחירי אחד ולהתעלם ממנה; הגם שאין, כמובן, לראות בה את "סיבת הסיבות" לכשלונה הסופי של גרמניה במלחמה.

לפי הסברתם של הגנרלים האלה, אחת הסיבות העיקריות לתבוסה היה השינוי בשיטת הפיקוד העליון, שהונהג ע"י היטלר.

את התפתחות מבנה הפיקוד העליון הגרמני אפשר לחלק לשלושה שלבים: —

1. מבנה הפיקוד העליון מ־1934 עד פברואר 1938.
2. מבנה הפיקוד העליון מ־1938 עד סוף 1941.
3. מבנה הפיקוד העליון מ־1942 ועד סוף המלחמה.

(*) הגם שאחדים מהם — למשל, של שפיידל — כבר תורגמו גם ללשונות אחרות (אנגלית, צרפתית) — המצב

ה"פיהרר" — מפקדם העליון של הכוחות המזוינים
ובאותו זמן גם המפקד הראשי של כוחות היבשה.

בניהול, שהתבסס על המבנה החדש הזה, התבלטו מעתה הקוים האופייניים הבאים: —

1. היטלר, בתור המפקד העליון של הכוחות המזוינים, קיבל עליו את הפיקוד הישיר על כוחות היבשה. זאת אמרת: —

א. התכנון העליון של ניהול המלחמה;

ב. ניהול מלחמה ישיר בחזיתות שונות, שהיה מעתה מרכז ביד איש אחד.

2. להיטלר היו כפופות כל יחידות צבא היבשה והוא קבע את הקצאתן לחזיתות השונות.

3. אם כי לרשותו של היטלר עמד מטה כללי ("מטה הניהוג"), שנהל ע"י ראש מטה כללי, קיבל עליו היטלר גם את התפקידים היומיומיים של ראש מטה; עלידי כך הוגבל במידה יוצאת מהכלל היקף הפעולה של המטה הכללי אשר ירד לדרגה של אמצעי עזר טכני.

4. תפיסתו של היטלר, שהתכונה להחזיק במרחב בכל מחיר, ע"י הפעלת כל האמצעים הקיימים (תפיסה, שהמטה הכללי חלק עליה), גרמה לסכסוכים רציניים עם הקצינים שעמדו בראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים והמטות הכלליים של הכוחות השונים, והיא הביאה תכופות לירי חילופי גברא בעמדות הראשיות.

5. היטלר מנע מפקוד החזיתות את חופש הפעולה (למשל — להחליט בענין קיצור החזיתות), ועל ידי כך נגרמו אבידות קשות ביותר בנפש ובחומר. ומחמת המחסור בחומר ובכוח אדם, שהלכו ואזלו, אי אפשר היה למלא יותר את האבידות.

העובדות, שצוינו לעיל, מסבירות רק בחלקה את תבוסת המיליטריוס הגרמני, שנגרמה ע"י אורח ניהול המלחמה הגרמני. מאז ומתמיד התריעו המומחים הצבאיים הגרמנים על סכנת תבוסה שהיתה נשקפת לגרמניה ממלחמה כלפי שתי חזיתות — דבר אשר בא לה עתה מפתחת החזית השנייה (נגד רוסיה) ע"י היטלר — נגד רצון המטה הכללי, ובניגוד לעצמותיו. ואם התבוסה הזו לא באה במרד הרבה יותר מוקדם, אין לזקוף זאת, בעצם, לזכותו של ניהול המלחמה הגרמני בימי המסע נגד פולניה. למשל — אלא יש ליחס זאת לאדישותן ואיפסילותן של מעצמות הברית בשנת 1939.

המטה הכללי הגרמני, שפעל מתוך שיקול דעת מחושב ופיקח, חזה בעליל את התבוסה שתבוא בעקבות ההתקפה על רוסיה, ברם, לא היה לאל ידו למנוע את השתלשלות העניינים מאחר שהיטלר, סמך על מפלגתו ורצון העם (שהיה מבוסס מהנצחונות המפתיעים), דחה את כל העצות והחיר שובים של המטה, בהאשימו אותם בתבוסנות.

אילו ניתן למטה הכללי חופש נבועה ופעולה מלא בתכנון, בתיאום ובניהול, היה בודאי ביכולתו, גם אחרי קבלת הפקודה על פתיחת המערכה נגד רוסיה, להאריך ברנע המתאים את המלחמה — ולגרור למעצמות הברית אבידות קשות ע"י פעולות אסטרטגיות וטקטיות. באופן כזה היה מצליח אולי לרכוש לגרמניה בסיס לכריתת שלום נוח — עם היטלר, או בלעדיו.

כפי שכבר הזכרנו לעיל, מנסה הסקירה הנוכחית רק לתרום תרומה קטנה למחקר על ניהול המלחמה הגרמני מנקודת המבט הגרמני. אין הסקירה הזו מנסה לסתור את הסברותיו של המטה הכללי הגרמני שפורטו לעיל, ואף לא את ההסברות המענינות האחרות, הפזורות במקומות אחרים, שאינן נופלות מזו שצוינה כאן. בערכן לעורר ולדרבן מחשבה צבאית-ארגונית, אופרטיבית והיסטורית.

(*) לאחר לקח "מלחמת שבע השנים" בימי פרידריך השני — רשום, ביתר תוקף, לאחר תוצאותיה של מלחמת העולם הראשונה. — המע.
(**) ואף הכנתן הלקויה, שפיגלה אחר-ההתפתחות — המע.